

Nr 11.

Andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande över motion om överflyttning av utländsk arbetskraft till det svenska skogsbruket.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 221, ha herrar *Ståhl* och *Widén* föreslagit, att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t att undersöka möjligheten att överflytta utländsk arbetskraft, i första hand från Västtyskland, till det svenska skogsbruket samt att, om så befinnes lämpligt, vidtaga åtgärder i detta syfte.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från arbetsmarknadsstyrelsen och utlänningskommissionen, varjämte Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen (LO) lämnats tillfälle att inkomma med yttrande.

Arbetsmarknadsstyrelsen, liksom LO, anser, att skogsbrukets arbetskraftsfråga icke kan lösas genom mer eller mindre provisoriska åtgärder, såsom genom överflyttning av utländsk arbetskraft, utan måste ses i ett större sammanhang. Utlänningskommissionen ställer sig tveksam om lämpligheten av en överflyttning av utländsk arbetskraft till ett så säsongbetonat arbetsområde som skogsbruket. Arbetsgivareföreningen anser sig däremot kunna tillstyrka motionen.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför i huvudsak följande: Att en avgång av arbetskraft från skogsbruket till andra näringar under senare år skett, är ställt utom allt tvivel. När det gäller att bedöma orsakerna till denna avgång, kan man ej bortse från den välbekanta omständigheten, att skogsbruket — trots vissa initiativ från arbetsgivarhåll — alltjämt är i hög grad säsongbetonat. Enligt en uppgift skulle sålunda antalet i skogsarbete normalt sysselsatta arbetare under februari månad utgöra 390 000 men under september endast 84 000. Den huvudsakliga avverkningssäsongen omspannar endast månaderna januari till och med mars; en icke oväsentlig del av arbetskraften är hänvisad att under övriga månader finna sin utkomst inom andra yrken, vägarbete, byggnadsarbete, jordbruksarbete etc. Arbetslöshet förekommer också i viss omfattning.

Arbetskraftsbehovets växlingar med starkt accentuerad arbetskraftsbrist en kortare period och reducerade sysselsättningsmöjligheter med viss arbetslöshet under den övriga delen av året har emellertid också medfört, att det icke syntes styrelsen försvarbart att medverka till att i någon större omfattning utländsk skogsarbetskraft infördes till landet för varaktig bosättning.

Däremot har frågan om att tillfälligt utnyttja utländska arbetare sedan några år varit föremål för fortlöpande överläggningar med representanter för parterna på skogsbrukets arbetsmarknad. Det har därvid befunnits ändamålsenligt att i första hand undersöka, vilka möjligheter som förelegat att från grannländerna, främst Finland, erhålla lämplig arbetskraft att insättas i det svenska skogsbruket under säsongtopparna. Under medverkan av de finska arbetsmarknadsmyndigheterna har på så sätt för sommaravverkningarna under 1950 till södra Norrland och Mellansverige överförts ca 500 finska skogsarbetare, och enligt särskild med de finska myndigheterna träffad överenskommelse pågår för närvarande för årets avverkningssäsong en överföring av finsk arbetskraft till det svenska skogsbruket, som hittills resulterat i att ca 700 finnar placerats hos svenska skogsarbetsgivare. Ytterligare arbetskraft torde — ehuru i begränsad omfattning — vara att emotse de närmaste veckorna. Dock räknar styrelsen icke med att på detta sätt erhålla arbetskraft i den omfattning, som överenskommelsen förutsätter, nämligen 3 000—4 000 man. Orsaken härtill är det betydande arbetskraftsbehov, som för närvarande gör sig gällande också inom det finska skogsbruket. Från de andra nordiska länderna har även arbetskraft i begränsad omfattning tillförts det svenska skogsbruket. Dessa länders arbetskraftsmyndigheter ha dock icke ansett sig kunna medverka till en organiserad överföring av större grupper.

Det anförda utgör närmast en bekräftelse på riktigheten av vad motionärerna anført beträffande möjligheterna att erhålla ytterligare nordisk arbetskraft. I motionen har framhållits, att det däremot torde vara möjligt att från de västra zonerna i Tyskland i viss utsträckning erhålla arbetskraft, som icke är helt oerfaren i skogshantering. Styrelsen har tidigare uppmärksammat denna möjlighet. Med hänsyn till de förut påtalade svårigheterna att bereda svenska skogsarbetare jämn sysselsättning har styrelsen icke ansett det försvarbart att medverka till en överföring i större omfattning av arbetskraft från Västtyskland för mera varaktig bosättning i landet. Styrelsen har funnit sig böra intaga denna mera försiktigt avvaktande hållning också av ett annat skäl. Man har — som också motionärerna påpekat — redan tidigare haft tillfälle pröva utländsk arbetskraft av detta slag — huvudsakligen flyktingar — i svenskt skogsbruk. Erfarenheterna härav, som visserligen synas vara övervägande positiva, ha dock visat, att arbetskraften, trots att den kunnat redovisa förtrogenhet med skogsbruk i hemlandet, haft vissa svårigheter att anpassa sig till förhållandena inom skogsarbetet i Sverige; härtill synes bland annat de klimatiska omständigheterna ha bidragit. Svårigheter av liknande art ha gjort sig gällande också beträffande arbetskraft från grannländerna, särskilt Danmark. En överföring av utländsk arbetskraft till skogsarbete ter sig sålunda i viss mån mer komplicerad än en överföring till industrien. Styrelsen har dock funnit sig böra

tillstyrka framställningar från två enskilda skogsarbetsgivare att i begränsad omfattning (sammanlagt 75 man) införa dylik arbetskraft. Anordningen torde emellertid få betraktas som en försöksverksamhet. Styrelsen vill för sin del föreslå, att erfarenheterna härav avvaktas, innan ytterligare åtgärder av detta slag vidtagas. Man torde emellertid kunna konstatera, att försök av praktisk art i av motionärerna angivet syfte kommer att göras.

Styrelsen erinrar om att styrelsen i annat sammanhang kommer att få taga ställning till en från skogs- och flottningsarbetareförbundet den 29 januari 1951 hos kungl. socialdepartementet gjord framställning, däri förbundet understrukit att ett behov föreligger av samordnande åtgärder mellan statsmakterna, skogsindustrien och skogsbruket för att arbetskraftsfrågan inom skogsnäringen skall få en effektiv och varaktig lösning. Styrelsen uttalar, att den finner en utredning av de av förbundet berörda frågorna önskvärd samt att styrelsen för sin del är beredd att medverka därvid. Då frågan om fortsatta åtgärder för att till landet införa utländska skogsarbetare vid denna utredning torde komma att uppmärksammas, anser styrelsen, att motionen icke påkallar några särskilda åtgärder.

Utlänningskommissionen säger sig för sin del vara beredd att utfärda nödiga inrese- och uppehållstillstånd för utländska skogsarbetare i den mån arbetsmarknadsstyrelsen finner behovet av arbetskraft inom skogsbruket icke kunna tillgodoses utan ett tillskott från utlandet. Ansökningar om visering och uppehållstillstånd komma därvid att prövas individuellt med hänsynstagande till varje sökandes personliga kvalifikationer. Emellertid är kommissionen tveksam beträffande det lämpliga i att förena en ur andra synpunkter starkt behjärtansvärd aktion till förmån för flyktingar med rekrytering av arbetskraft för ett så säsongmässigt arbetsområde som skogsbruket. Sedan flyktingarna väl erhållit inresetillstånd till Sverige, torde de nämligen i motsats till andra utlänningar i allmänhet sakna möjlighet att åter lämna landet, när behov av deras arbetsinsats ej längre föreligger. Intresset av att möta en måhända tillfällig brist på arbetskraft inom skogsbruket synes därför böra i första hand tillgodoses genom anlitan av arbetare, som äro vana att under olika säsonger söka sig till platser, där för dem lämpligt arbete erbjudes. Det har förekommit, att grupper av finska skogsarbetare genom särskilda överenskommelser med finska myndigheter beretts arbete här i landet under en avverkningssäsong och därefter återvänt till hemlandet. I den mån tyska skogsarbetare framdeles anses böra komma i fråga, torde möjligen kunna övervägas en liknande överflyttning från Västtyskland för tidsbegränsade arbetsperioder. Vad däremot flyktingarna beträffar borde man enligt kommissionens uppfattning vid en eventuell hjälpaktion sträva efter att bereda dessa varaktig försörjning inom områden med en mera jämn sysselsättning än som kan erbjudas inom skogsbruket.

LO framhåller, att den av motionärerna väckta frågan icke kan isoleras

från den större frågan om arbetskraftsförsörjningen på längre sikt inom det svenska skogsbruket och därmed frågan om den svenska arbetskraftens rationella utnyttjande. LO, som bilägger kopia av Skogs- och flottningsarbetareförbundets skrivelse den 29 januari 1951, ansluter sig till förbundets uttalanden och utgår ifrån att erforderliga utredningar utan dröjsmål skola igångsättas, därvid LO förutsätter, att frågan om överflyttning av utländsk arbetskraft från Västtyskland liksom tidigare kommer att handläggas av därav berörda statliga myndigheter i samråd med vederbörande fackliga organisationer.

I nämnda skrift har förbundets styrelse framhållit bl. a. följande: Skogsbrukets arbetskraftssvårigheter kunna icke varaktigt undanröjas genom import av utländska arbetare. Rådande förhållanden på arbetsmarknaden ha nämligen öppnat möjligheter för skogsbygdens befolkning att finna en säkrare bärgning inom andra områden än vad det säsongbetonade och lågt avlönade skogsarbetet av ålder kunnat ge. Även om förtjänstmöjligheterna i skogen på senare tid undergått en relativ förbättring, kvarstå inom stora delar av skogsbruket osäkerheten i anställningen och otryggheten i utkomsten, vilket i längden även är en realitet för den importerade arbetskraften. Ehuru ekonomiska förutsättningar förelegat att knyta den vana arbetskraften fastare till skogsbruket, har detta i stor utsträckning underlåtit. Följden härav har blivit, att ett avsevärt antal skogsarbetare övergått till annan sysselsättning och att en fortgående avfolkning av skogsbygderna pågår, vilket blir bekymmersamt icke blott för skogsbygderna utan även för de kommuner, som därav beröras.

För att hejda denna utveckling måste skogsarbetarnas förhållanden i snabbare takt än hittills ordnas till det bättre. I de nordligare delarna av landet bör i första hand frågan om fastare anställningar och ett kontinuerligare arbete bringas till sin lösning. En generösare hållning i fråga om anställnings- och arbetsvillkor och ökade insatser för att mera allmänt förbättra skogsarbetarnas bostads- och övriga förhållanden kan knyta dessa fastare till hembygden och yrket. I södra och mellersta Sverige är det fasta anställningsförhållandet sedan länge utbrett. Skogsbrukets närhet till större samhällen och industrier skapar här särskilda problem, enär dragningen till samhällena med deras större bekvämligheter blir mera kännbar. Lokaliseringen av skogsarbetarnas bostäder tarvar därför större uppmärksamhet. Vissa företag inom skogsbruket ha med framsynthet gripit sig an dessa problem, men de äro ännu för få, och deras insatser äro icke utslagsgivande för hela skogsbruket.

Bakom den s. k. flykten från skogen dölja sig emellertid förhållanden, varöver företagen inom skogsbruket icke ensamma kunna råda. I dessa avseenden måste samhället ägna fortsatt uppmärksamhet åt de ännu olösta skogsbygdproblemen. I likhet med vissa exportindustrier under senare år

bör skogsbruket intaga en förmånsställning i fråga om byggnadstillstånd för uppförandet av arbetarbostäder. Skogsarbetarnas yrkesutbildning i syfte att underlätta rekryteringen till yrket måste på ett verksammare sätt än hittills erhålla statsmakternas stöd. En samverkan mellan statsmakterna och skogs-näringen kan påskynda en utveckling mot bättre förhållanden, vilka förbundet anser nödvändiga för att skogsbrukets arbetskraftsfråga skall få en effektiv och varaktig lösning.

Arbetsgivareföreningen, som samrått med Föreningen Skogsarbeten och Svenska lantarbetsgivareföreningen, framhåller bl. a. följande: Svårigheten att täcka skogsbrukets behov av arbetskraft har under senare år givit anledning till allvarliga bekymmer. Man kan sålunda konstatera en betydande brist på arbetskraft, vilken dock hittills varit mindre framträdande i de två nordligaste länen. Den till arbetsförmedlingarna anmälda bristen utgör för närvarande ca 10 000 arbetare. Även om förhållandena något växla under de olika säsongerna, är det emellertid uppenbart, att för avsevärd tid framåt brist på arbetskraft inom skogen kommer att föreligga. Man befarar, att denna brist successivt kommer att öka med hänsyn till arbetskraftsbehovet inom näringslivet i övrigt och tendensen till fortgående avfolkning av skogsbygden.

Arbetskraftssituationen är för närvarande sådan, att stora svårigheter uppkommit för en tillfredsställande råvarutillförsel till pappersmasse-industrin, pappersbruken och sågverken. Härutöver har man även anledning befara svårigheter att få arbetskraft till erforderliga skogsvårdsarbeten. De långsiktiga följdverkningarna av eftersatta arbeten för skogsbeståndets restauration och vård anses för skogsföretagen kunna bli utomordentligt allvarliga.

Trots att det sålunda föreligger ett starkt behov av ytterligare arbetskraft inom skogsbruket — ett förhållande, varom alla skogsarbetsgivare äro ense — finnes det en del arbetsgivare, som ställa sig tveksamma till lämpligheten av att i större utsträckning söka införa utländsk arbetskraft till vårt land, och som anse, att man bör begränsa sig till överflyttning för tidsbegränsad sysselsättning i Sverige. Sådan arbetskraft kan förläggas i skogskojor och liknande tillfälliga bostäder och skulle i bostadshänseende icke bereda något svårlost problem. Den betänksamhet mot införande av utländsk arbetskraft, som dessa arbetsgivare yppat, hänför sig emellertid främst till den psykologiskt betingade irritation, som därvid kan uppstå bland de svenska arbetarna. Man anser sig nämligen icke kunna bortse från risken för en ogynnsam reaktion hos dem av skogsarbetarna, som icke ha tillräcklig överblick över arbetskraftssituationen i stort. Även bland dessa arbetsgivare förutsätter man emellertid, att de svenska arbetarna genom en saklig information skola bringas till förståelse för nödvändigheten av ett begränsat införande av utländsk arbetskraft.

Flertalet skogsarbetsgivare — framför allt inom mellersta och södra Sverige — äro dock i denna fråga uppenbart positiva och anse sig, i den mån de tidigare gjort försök med utländska arbetare, i regel ha goda erfarenheter därav. Åtskilliga av dessa arbetsgivare räkna med att i viss utsträckning kunna bereda utländsk arbetskraft sysselsättning på längre sikt. Föreningen tillstyrker motionen.

Utskottet. Det är otvivelaktigt riktigt, såsom motionärerna framhålla, att det svenska skogsbruket under avverkningsssäsongerna lider brist på arbetskraft och att det icke synes sannolikt, att läget skall bli bättre inom de närmaste åren. En tänkbar utväg att öka tillgången på arbetskraft är givetvis, såsom föreslagits, att överföra utländska arbetare till det svenska skogsbruket. I viss utsträckning har så redan skett och till synes med i stort sett gott resultat.

Vissa invändningar kunna helt visst resas mot en sådan åtgärd. Skogsbruket är säsongbetonat med en relativ kort effektiv säsong. Det kan då ställa sig dyrbart att tillfälligt överföra arbetskraft från alltför långt bort belägna orter. Ej heller torde alla i och för sig dugliga utländska arbetare vara lämpade för det tunga skogsarbetet, varjämte för många av dem ovanan vid klimatet kan försvåra deras arbete. Såsom arbetsmarknadsstyrelsen framhållit synes vidare en viss betänksamhet vara motiverad, om det gäller att överföra skogsarbetskraft i någon större utsträckning för varaktig bosättning i landet, då behovet av arbetskraft inom skogsbruket starkt växlar mellan arbetskraftsbrist en kortare period och viss arbetslöshet under den övriga delen av året. Då det gäller arbetskraft från Västtyskland, torde man få räkna med att den också i stor utsträckning skulle kvarstanna i landet. Detta gäller särskilt i fråga om flyktingar.

Situationen på bränslemarknaden är mycket allvarlig, och den kan snabbt ytterligare försämrans. Utskottet finner det därför ej osannolikt — trots de invändningar som ovan anförts — att de av motionärerna föreslagna åtgärderna kunna komma att visa sig nödvändiga.

Sedan motionen väcktes, har emellertid Kungl. Maj:t tillsatt 1951 års bränsleutredning för att utreda frågan om den lämpligaste utformningen av vår bränsleförsörjning ur ekonomiska, handelspolitiska och beredskapsmässiga synpunkter. Denna utredning har möjlighet att även upptaga frågor, som sammanhånga med den akuta försämringen av vårt bränsleläge. Vidare har meddelats, att bränslekommissionen med uppmärksamhet följer situationen och har vidtagit eller föreslagit åtgärder för att i görligaste mån lindra verkningarna av de uppkomna bränslesvårigheterna.

Utskottet anser därför särskild skrivelse till Kungl. Maj:t angående överflyttning av arbetskraft från Västtyskland till det svenska skogsbruket icke erforderlig.

Utskottet får därför hemställa,

att motion II: 221 i den mån den icke kan anses besvarad med vad ovan anförts icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 april 1951.

På utskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON.

Närvarande: herrar Svensson i Alingsås*, Gustafson i Göteborg, Gustafsson i Bogla*, Nordkvist*, Pettersson i Ersbacken, Christenson i Malmö, Ohlsson i Kastlösa, fru Västberg*, herrar Hansson i Skegrie, Forsberg, Braconier*, Wedén*, Johanson i Kalmar, fru Svedberg, herrar Engkvist*, Andersson i Ronneby*, fröken Vinge och herr Bengtsson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.